

Kahramanmaraş Merkezli Yaşanan Deprem Bölgesinde Çocuklar, Kadınlar ve Yaşlılara Yönelik Psiko-Sosyal Destek Uygulamaları

Prof. Dr. Emine Özmete

Ankara Üniversitesi

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve 10 ilimizi (Adana, Kilis, Osmaniye, Hatay, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Kahramanmaraş) etkileyen 7.7 ve 7.6 şiddetindeki depremler çok sayıda can kaybına neden olmuş; çocuk, yaşlı, engelli, yetişkin her nüfus grubundan çok sayıda kişinin ekonomik, sosyal ve psikolojik yönlerden derinden etkilenmiştir. Öyle ki depremzedelerin yanı sıra ülkemizde depremde dolaylı olarak etkilenmeyen yoktur. Bir hafta süreli ulusal yas ilan edilmiş, depremde etkilenen on ilimizde üç ay süreli olağanüstü hâl ilan edilmiştir.

Deprem, sel gibi insan hayatını ve varlığını doğrudan tehdit eden acil durumlar, afetzedelerin travma, kayıplar ve karşılaştıkları değişikliklerle baş etme mekanizmalarını büyük ölçüde etkilemektedir (Cleary ve Dominelli, 2020). Bu noktada dayanıklılık kavramı afetlere yönelik müdahale hizmetlerinde son yıllarda ön plana çıkmaktadır. Dayanıklılık, travmatik bir olaydan sonra işlevselliğini sürdürme kapasitesi olarak da tanımlanmakta ve bireysel, aile ve toplum gibi farklı düzeylerle kullanılmaktadır (Goldmann ve Galea, 2014). Dayanıklılık için psikososyal destek hizmetlerinin sunulması önemlidir.

Psiko-sosyal destek, krizdeki bireylere, ailelere, gruplara ve topluluklara yönelik dayanıklılığı arttırmayı hedefleyen hizmetleri kapsayan bir şemsiye kavramdır. Afet durumlarında psikososyal yaklaşım Hobfoll vd. tarafından belirlenen beş ilkeye (güvenlik, bağlantılılık, öz-kollektif etkinlik, sakinlik, umut) dayandırılmıştır (Juen vd., 2016). Bu ilkeler arasında güvenlik duygusunu teşvik etmek (insanları karşılaştıkları riskleri anlamaya teşvik ederek ve güvenliklerini yönetmek için bir acil durum planı oluşturarak), sakinlik duygusu (stres yönetimi stratejileri aracılığıyla) ve umut (hazırlık faaliyetleri aracılığıyla) psikososyal hizmetlerde temel oluşturmaktadır. Bu ilkeler temel alınarak afet sürecinde farklı evrelerde farklı müdahaleler oluşturulmalıdır (Richardson vd., 2016).

Deprem yarattığı psiko-sosyal yıkımdan en çok kadınlar, çocuklar ve yaşlılar etkilenmektedir. Kısa, orta ve uzun vadede kadın, çocuk ve yaşlı depremzedelerde müdahale edilmesi gereken psikolojik birçok sorun meydana gelmektedir. Afet durumlarında geçmiş, şimdiki veya gelecekteki olası krizlerle başa çıkmada farklı aşamalarda eylemler oluşturulmalıdır. Afet yönetimi döngüsü, afet öncesinde; zarar azaltma(mitigation), hazırlık (preparedness) ve afet sonrasında; müdahale (response), iyileştirme (recovery) evrelerinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın gerçekleşeceği evre olan iyileştirme evresidir. Bu noktada kısa, orta ve uzun süreli psiko-sosyal destek hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Whittle vd., 2011).

Afetlerde psikososyal destek; empati, anlama ve duyarlılık yoluyla etkilenenlere psikolojik destek vermek, psikiyatrik hizmetlere ihtiyaçları bulunanları belirlemek ve yönlendirmek anlamına gelmektedir. Afetler ve acil durumlarda psikososyal müdahale, afetler sonrasında etkilenen bireylerin, normal yaşantılarına geçiş sürecini hızlandırmaya ve toplumun var olan gereksinimlerini tespit ederek; gelecekte ortaya çıkması, olası afetlerle başa çıkma, müdahale edebilme kapasitesinin ve iyileşme/toparlama becerilerinin artırılmasına ve yardım çalışmalarının desteklenmesine yönelik etkinlik ve hizmetler bütünü olarak ifade edilmektedir (Türk Kızılayı, 2008). Birey ve toplum için fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplara neden olan, rutin faaliyetleri durdurarak, kesintiye uğratarak yaşamın akışını etkileyen doğal afetlerde

sosyal yardım ile yiyecek, giyecek, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması yanı sıra travma sonrası stresi yönetmek için psiko-sosyal destek oldukça önemlidir.

Psiko-sosyal müdahalenin birçok aracı bulunmaktadır. İhtiyaç ve kaynak değerlendirmesi, psikolojik ilk yardım, sevk etme ve yönlendirme, bilgi merkezi oluşturma, toplumu harekete geçirme, sosyal projeler, eğitim ve çalışana destek verme bu araçlar arasında yer almaktadır. Bu çalışmada ihtiyaç ve kaynak değerlendirmesi, gerekli durumlarda psikolojik ilk yardım ve sevk etme araçları kullanılacaktır. Grup çalışmaları yoluyla da psiko-eğitim grupları oluşturulması planlanmaktadır (MEB, 2023). Yetişkinler için yapılan grup çalışmalarının etkinliği ölçülecektir. Etkinliği belirlenen grup çalışmalarının daha sonraki çalışmalar için örnek teşkil etmesi planlanmaktadır.